

Anmeldelser

Svend Aage Svenstrup

Paryksmag

Marianne Alenius, Pil Dahlerup, Søren Peter Hansen, Hans Hertel og Peter Meisling (red.): *Digternes paryk, Studier i 1700-tallet. Festskrift til Thomas Bredsdorff*. København 1997 (Museum Tusulanums Forlag).

Når et fag skal hylde sin professor foregår det gennem festskrifter, en genre som ofte er et potpourri af bidrag af en blandet kvalitet. Dette velfortjente festskrift til professor Thomas Bredsdorff er udgivet nøjagtigt en måned efter hans 60 års fødselsdag og afviger ikke væsentligt fra genren, bortset fra et par mangler som jeg senere vil komme ind på. Det har fået den lidt indforståede titel *Digternes paryk*, hvilket går på Bredsdorffs disputats fra 1976, *Digternes natur*. Hvorvidt festskriftet er et udklædningsstykke vil jeg lade forblive usagt, men parykken fungerer i hvert fald som metafor for 1700-tallets selskabelighed og salonkultur. Den repræsenterer det kunstige og bliver således oppositionel til det naturlige; oplysningen over for romantikken, kunne man sige. Langt størstedelen af festskriftets 24 bidrag beskæftiger sig med litteraturen, men der er enkelte sideblik til billedkunsten og sprogvidenskaben. Lars Hansens fotografier af dansk 1700-tals arkitektur udgør bogens 25ende bidrag og sammen med den præsentable opsætning og Denons akvarel *Portraits de Voltaire à Ferney*, som pryder forsiden,

gør det bogen til en yderst nydelig publikation. Undertitlen *Studier i 1700-tallet* indikerer en bred introduktion til 1700-tallets kulturlandskab, men dertil er bidragene for specifikke og for ujævne. Således kommer bidragene også under seks forskellige overskrifter: *Ind i 1700-tallet, Billedkunst, Grønland og Færøerne, Sprog, Holberg, Ewald, Baggesen og de andre* og så *Ud af 1700-tallet*. Artiklerne under første og sidste overskrift er af et bredt ånds- og kulturhistorisk snit og danner den tilstræbte ramme om de øvrige bidrag. Hver for sig er artiklerne imidlertid også interessante, og nogle indeholder endog ganske forfriskende perspektiver på deres stof. Jeg vil, pga. skriftets omfang, her fremhæve nogle af de bidrag, som jeg mener på den ene eller anden måde træder frem i forhold til den brede ramme.

Interessant er f.eks. Hans Hertels artikel om den ambivalens Voltaire mødes med i Danmark, og hvorfor han alligevel ender som buste på Rosenborg Slot. Hertel kan tydeligvis ikke skjule sin begejstring for dette "homme de lettres" og placerer dristigt Voltaires historiske værker som af afgørende betydning for dansk udenrigspolitik. Voltaires biografier om Kong Karl XII af Sverige og Kejser Peter den Store slipper gennem den danske bogbranches selvcensur og bliver, ifølge Hertels hypotese, introduceret af universitetsboghandler Fried. Chr. Pelt for udenrigsminister J.H.E. Bernstorff, som havde forstået litteraturens politiske rolle. Kendetegnen for modtagelsen af Voltaire i Danmark var, at de letbenede komedier blev større succeser end de store tragedier som med 'den høje stil' og det aleksandrinersemål, der ikke stod godt til dansk, bestemt ikke faldt i det danske publi-

kums smag. Hertel redegør for, hvilke tekster der bliver udgivet på dansk, og hvorfor andre ikke bliver det, og endelig hvorfor den prosaiske parodi bliver det yndede svar på tragedien på vers, f.eks. Wessels *Kierlighed uden Strømper*. Han peger på netop Wessel, som en af de indflydelsesrige kritikere fra det anti-aristokratiske Norske Selskab, der var forum for diskussion af digtekunst og æstetik på et klassicistisk grundlag. En af Voltaires stærkeste kritikere var Johs. Ewald. *Candide* blev, som Hertel med humor skriver, »en jordrystelse for den unge teolog og præstesøn« (p. 347). Ewald bearbejder sine anfægtelser gennem modromanen *Hr. Panthanaks Historie*. Med revolutionen, romantikken og den øgede frankofobi mister Voltaire så sin indflydelse på dansk åndsliv, og mange ændrer mening om Voltaire, bl.a. Baggesen giver ham en voldsom medfart i *Labyrinten*. En af de få som stadig formidlede Voltaire (og Rousseau), var eksil-danskeren Malthe Bruun som gennem tidsskrifterne *Vækkeren*, *Patrioten* og *Samlere* havde sit talerør til Danmark. Som tilføjelse til Hertel er det værd at bemærke, at Bruun ikke var entydig i sin kritiske virksomhed. Han hørte til blandt dem, der foretrak Homer for Vergil, mens det omvendte var tilfældet hos klassicisterne. Og bevægelsen fra klassicisme til romantik er også læsbar hos Malthe Bruun. Hertel slutter med den, efter hans udsagn, for sene rekonstruering af Voltaires ry i 1870'erne: Brandes skriver om ham i *Hovedstrømninger* og Houdons Voltaire-buste bliver en del af Meldahls restaurering af Rosenborg Slot.

Hertels artikel er gennem sin manglende interesse for romantikken karakteristisk for det samlede indtryk af skrif-

tet. Overgangen fra klassicisme til romantik bliver ikke diskuteret, men 1700-tallets store ånder får megen opmærksomhed. Holberg, Ewald og Baggesen er de i festskriftet mest belyste forfatterskaber. Dansk litteraturforskningens allestedsnærværende 'grand old man' F.J. Billeskov Jansen skriver Holbergs sygehistorie og ser på den tætte psykosomatiske relation, som bl.a. knyttes til Holbergs brug af pseudonymer i hans epigramsamling, bestående af 937 latindigte, »Hypochondria« og »Milt-syge«. Holbergs melankoli sad i den milt, som var knyttet til hypokondrien. Billeskov Jansen causerer indsigtfuldt over alderdommen og hvad heraf følger, og betoner Holbergs produktion i de sidste år, hvor han var tyngt af alderdommens skygge. Festskriftet får gennem Billeskov Jansens bidrag et institutions-historisk perspektiv, han hylder sin gamle læremester og opponent ved sin egen doktorafhandling, professor Vilhelm Andersen. Der tegnes en tydelig forbindelse mellem nestor og elev, fra Andersen og Billeskov Jansen til Bredsdorff (som i øvrigt analyserede naturskildringerne i *Labyrinten* i festskriftet til Billeskov Jansens 60 års fødselsdag). Og således træder spillet mellem academicum og humanum hos Holberg i perspektiv. Holberg er også emnet for de to bidrag, som følger efter Billeskov Jansens, nemlig John Chr. Jørgensens og Finn Hauberg Mortensens, hvor sidstnævnte er en kortfattet beskrivelse af de tre fortællinger i romanen *Niels Klims* komplicerede æskestruktur.

Jørgensen inddrager Holberg i sin *Det danske anmelderis historie*, hvilket er pudsigt, når man tænker på Holbergs livslange opgør med dannelsen af en borgerlig offentlighed, som han frygtede

via sin kritik kunne bringe statens stabilitet i fare. Når det så er sagt, er det ej heller en Holberg som anmelder i gængs forstand, som Jørgensen beskriver, det er en *anmelder mod sin vilje*, som det lyder i artiklens overskrift. Det er i Holbergs Epistler, man skal finde de camouflerede anmeldelser, som primært rettede sig mod faglitteraturen. Af de eksempler Jørgensen benytter, kan man nævne Montesquieus *De l'esprit des lois* og Niels Krag's bog om Christian III. Jørgensen ender ved filologien og gør Holberg til anmelder af mangel på bedre betegnelse. En kort artikel som kaster nyt lys på Holbergs placering på 1700-tallets litterære marked.

Til de mere kuriøse bidrag hører Klaus Rifbjergs artikel, som tager temperaturen på digternes kulde eller varme. Både i skabelsen af det litterære værk og i læsningen af det, spiller temperaturen en rolle. Det cerebrale og bevidste er ifølge Rifbjerg koldt, og det ubevidste og følelsesmæssige varmt. Udover et citat fra Diderots dialog om skuespillerkunsten er det måske svært at placere dette bidrag under den af redaktionen specificerede ramme. Men oplysningens kolde intellekt og fornuft bliver i flere af artiklerne sat over for romantikkens varme følelser. Digternes paryk og digternes natur. I Hertels artikel personificerede ved Voltaire og Rousseau. Men selv om parykken stiliserer, er der plads til følelsernes varme udtryk, som man bl.a. kan se det på forsiden til festskriftet.

Et anden kuriosum er Jørgen Bonde Jensens bidrag, et fiktivt interview med Holberg og Baggesen på Caféen med det faretruende navn Daidalos. Holberg har her smidt parykken, sikkert til ære for Baggesen som beskrev parykkens

forlorenhed i *Labyrinten*. Jensen diskuterer forholdet mellem *Labyrinten* og *Niels Klim*, Holbergs og Baggesens forhold til henholdsvis Swift og Sterne og så oplysningsprojektet set i tilbageblikkets lys. Det lys som man åbenbart skal værne sig imod. Holberg siger til slut at »solen bider« (p. 242) og tager sin paryk og forlader caféen sammen med Baggesen. En klassiker dør aldrig; Jensen giver stemme til disse klassikere, og det synes jeg der kommer en interessant tekst ud af.

Sværere har jeg det med Pil Dahlerups bidrag *Nyklassisk ro*, som foretager en læsning af bl.a. Ewalds *Nattetanker* som et eksempel på nyklassicisme. Dahlerup viser nyklassicistisk ro i stilfigurene og i dets metrik og her er jeg for så vidt enig, men det er den fremlæsning af nyklassicistisk ro på baggrund af antitesen mellem ro og adspredthed, som jeg ikke rigtig tror på. Blot *Nattetankers* (titlen er egentlig Thaarups) fragment-karakter vidner om en Ewald, der både havde vanskeligt ved at få sig selv og sin digtning på form. I min optik har netop dette digt større slægtskab med den engelske »Graveyard Poetry«, som brugte oplysningens lys og mørke-metaforer til at gå ud over rationaliteten og den empiriske virkeligheds grænser og vække en fornemmelse af religiøs mystik. Et eksempel herpå kunne være Edward Youngs *Night Thoughts* (1749-51). Jeg finder Dahlerups udlægning vovet, og selv ville jeg ikke kalde Ewald nyklassicist, men snarere præ-romantiker.

Til skriftets ære skal også nævnes, at en ofte overset forfatterinde som Charlotta Dorothea Biehl bliver skildret. Marianne Alenius' artikel om Biehls breve til hofmarskal Johan von Bülow viser,

hvordan Biehl behersker lejlighedsdigtningen. Hun er egentlig mest kendt for sine følsomme komedier, især *Den kjerlige Mand*, så det er interessant at se andre sider af denne 1700-tals kvindeskikkelse, hvorom og hvorfra kildematerialet er af betydelig mængde.

Man fornemmer, gennem sin læsning af festkriftet, redaktionens tilrettelagte ramme som et snævert bånd. 1700-tallet er bestemt en interessant periode og da også central i Bredsdorffs profil, men ud fra det perspektiv, at festskrifter bør vise bredden i den fejrede person, skulle man måske snarere have præsenteret et festskrift, der afspejlede hele Bredsdorffs produktion. Bredsdorff er jo også andet end 1700-tallet, han har om nogen haft litteraturhistorisk bredde i sin forskning. Han har beskæftiget sig med så forskellige emner som de islandske sagaer, dansk modernistisk prosa, Holberg, romantisme, Sylvia Plath, H.C. Andersen og Henrik Nordbrandt. Endvidere har han siden 1959 været dagbladsanmelder, noget som med lethed kunne have været inddraget i festkriftet. Jeg savner en indledning, som kunne give en indgang til Thomas Bredsdorffs virke som både universitetsmand og menneske, og så noget som burde være standard for festskrifter, en fortegnelse over den fejredes litterære produktion.

Nuvel, efter at have læst *Digternes Paryk* sidder man tilbage, ikke med noget overblik over 1700-tallet som sådant, men bestemt heller ikke med nogen kunstig paryksmag i munden. Artiklerne er for de flestes vedkomne velskrevne og helt uden den langhårede akademiske snik snak.

Anne Scott Sørensen

Karin Sanders: *Konturer. Skulptur- og dødsbilleder fra guldalderlitteraturen*. København 1997 (Museum Tusulanums Forlag).

Den store billedhugger Bertel Thorvaldsen fik ved sin død i 1844 taget sin dødsmaske, ligesom han selv havde lavet dødsmasker på en række afdøde i dansk og europæisk kulturliv i det tidlige 19. århundrede. Hans Christian Andersen fik ikke som sit store forbillede lavet en sådan gibsmaske ved sin død i 1875, for det var i mellemtiden blevet umoderne. Til gengæld iværksatte han en anden form for dødsmaske, en skriftmaske, i sine dagsbogsblade. Dem førte han til det sidste i en minutiøs registrering af kroppens forfald og dødens komme, ligesom han videreførte dem hinsides først pennens fald og siden også stemmens bortdøen gennem sin unge plejerske, Dorothea Melchior, der nøgternt fuldførte projektet med ordene: »Nu er Lyset slukket! Hvilken lykkelig Død. Klokkeren 11,5 Minutter udaandede den kjære Ven sit sidste Suk«. Sådan blev Andersens corps i skreven form en del af hans forfatterskabs korpus, uødeliggjort. Og sådan sørgede han selv for at forlene sit tekstkorpus med både sit liv og sin dødelighed.

Karin Sanders åbner analyserne i sit nye værk om skulptur- og dødsbilleder i guldalderlitteraturen (den nordiske) med en tolkning af denne eksemplariske historie. Selve værket indledes imidlertid med en diskuterende præsentation af forholdet mellem skulptur og skrift i den europæiske romantik, eller rettere i brydningerne mellem klassik og roman-